

Лекція 2.

Основні етапи зародження та розвитку педагогічної риторики

План

- Формування риторичної особистості в школах Давньої Греції і Давнього Риму
- Становлення вітчизняного учительсько-ораторського мистецтва
- Взаємозв'язок гомілетики з педагогічною риторикою
- Розвиток філософського-дидактичної риторики України ХХ століття

Література

- Академічна риторика : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Автор. колектив: Сивачук Н. П., Снігур І. М., Санівський О. М. – Умань : Видавничо-поліграфічний цент «Візаві», 2013. – 375 с.
- Бондаренко Г.Л. Історія педагогічної риторики : навч. посіб. – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 276 с.
- Колотілова Н.А. Риторика : навч. посіб.– К. : Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
- Олійник О. Сучасна ділова риторика : навч. посіб. – К. : Кондор, 2010. – 166 с.
- Сагач Г. Вибрані твори в п'яти томах. Т.1 : Риторика: «Златоуст»– Рівне : ППДМ, 2006. –288 с.

1. Формування риторичної особистості в школах Давньої Греції і Давнього Риму

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ РИТОРИКИ

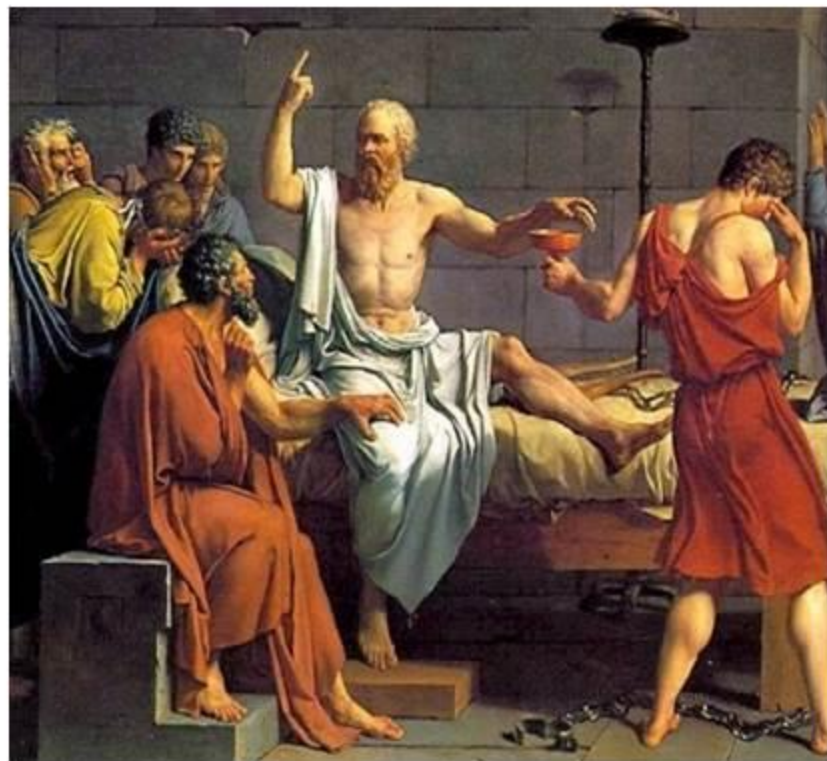
демократичний устрій держави (публічне вирішення політичних і судових питань)

найдавніша усна традиція ліричної та епічної поезії (створила зразки ораторського мистецтва, наприклад, промови царів на зборах воїнів в „Іліаді” Гомера)

культ живого слова, що сприяв розвитку жанру
стройових пісень воїнів-ембатаріїв

Софісти

V-IV ст. до н.е.

- творці і перші вчителі методики навчання юнаків усного мовлення
- сформували культуру красномовства
- першу теорію словесного впливу
- вперше усвідомили могутність слова як засобу формування людської душі

РИТОРИКА СОФІСТІВ

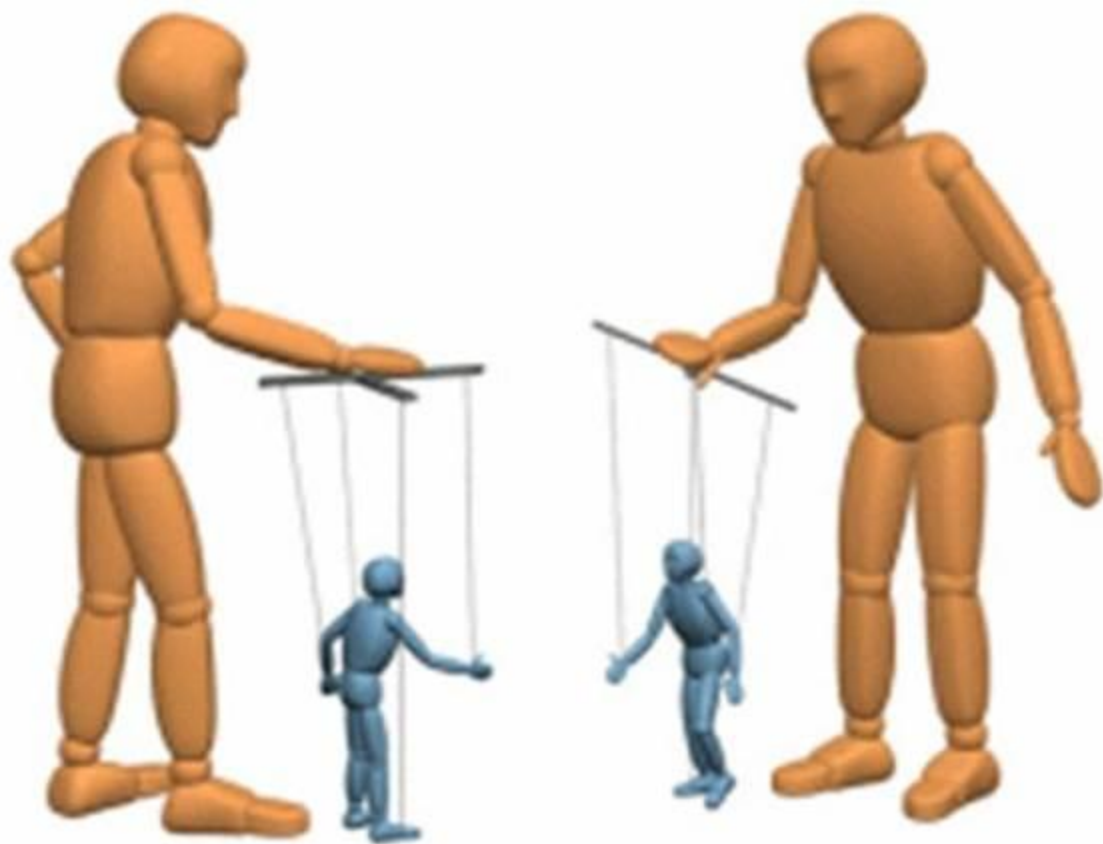

Навчити говорити переконливо,
«робити слабку думку сильною»

Не важливо відповідає думка істині чи ні

Мистецтво маніпулювання слухачами

Визначальним є «зовнішнє», «задоволення»,
«думка» замість «істини», «добродійності»,
«реальності»

Чи можуть софізми бути етично допустимими у сучасній риториці?

СОФІСТИКА І СЬОГОДЕННЯ

- Прийом «маніпулювання з агентом дії»: **«Говорять, що...», «Вважають, що...», «Існує думка щодо...»**
- Брехливий аргумент: **«Наукою встановлений такий-то факт».**
- Брехливий аргумент як передумова запитання: **«Чи перестав ти бити свого батька?» «Якщо ви за смертну кару, то повинні зараз же розстріляти людину, що засуджена до страти. Ви особисто, зараз, можете вбити людину, засуджену до страти?»**
- Аргумент до авторитету: **«Я не можу помилятися, бо я все-таки професор...», «Коли вам буде стільки років, як мені...»**

- Аргумент до освіченості: **«Невже ви не читали оповідання А. Макаренка «Викладач словесності»?**
- Бездоказова оцінка аргументів супротивника: **«Це не розумно», «Гра слів», «Дурниця», «Нісенітниця», «Не будемо зупинятися на цьому наївному аргументові».**
- Прийом «вимога надмірного уточнення тези»: вимога пояснити цілком очевидні речі і поняття.
- Просіювання фактів: опускання фактів, які вважаються невинними.
- Зміна предмета обговорення: **«Все, що тут сказано про зміни в початковій освіті України не має сенсу. Вся справа у грошах».**
- Відкладання діалогу на незручну тему: **«Я не хочу з вами про це зараз говорити»**

Школа Горгія

досліджував звукову організацію
словесних прийомів, які
використовувалися у замовляннях,
молитвах, поезії і переносив їх у своє
мовлення

(483 - бл. 375 рр. до н.е.)

Винайшов:

антитезу – сполучення членів фрази, які знаходяться між собою у відношенні протилежності „Приємно лестоці починаються і гірко вони закінчується”

рівночленність (симетрія складів)

співзвучність закінчень „Чи була вона силою вкрад**ена**, чи промовами улещ**ена**, чи любов'ю охопл**ена**?”

риторика – майстер
переконання
урочисте красномовство

Школа Ісократа

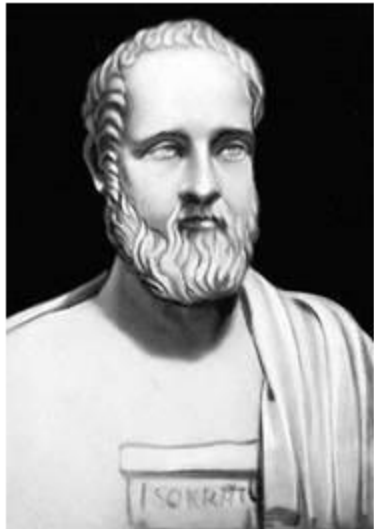
(436 - 338 рр. до н.е.)

Прирівнював навчання красномовству до виховання, мета якого - сформувати достойного громадянина. Мистецтво складання промов кваліфікував як філософію. У Ш. турбувалися про тіло людини і душу

Розробив принципи композиції виступу:

- 1) вступ**, у якому слід було полонити увагу слухачів, викликати доброзичливість
- 2) виклад теми**, який мав бути максимально переконливим, аргументованим
- 3) відкидання доказів опонентів з власною аргументацією**
- 4) заключення**, в якому підбивалися підсумки усього сказаного

проголосив принцип точності і правдивості

Школа Платона

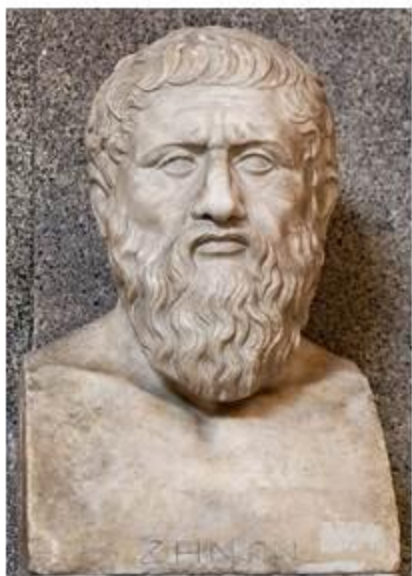
Педагогічна промова – це діалектика, яка виходить із особливої попередньої домовленості – разом і незалежно шукати істину. Критерієм успіху є не перемога одного із мовців, а знаходження істини про природу предмета

(427-347 рр. до н.е.)

Риторична концепція Платона

Духовна етика → Оратор → Промова у межах духовної етики → Зміна духовного стану аудиторії

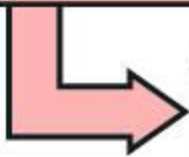

Один із перших звернув увагу риторів на психологію слухачів і розробив теорію сприймання

Школа Аристотеля

(384 – 322 рр. до н.е.)

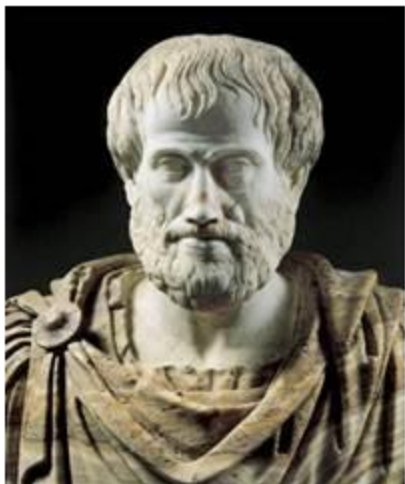
Надав риторичі статусу науки.
Риторичне вчення виклав у трактатах
„Риторика, або Про мистецтво
риторики”, „Поетика”, „Топіка” та ін.

Категорії риторики побудовані з позиції слухача:
образ оратора (відповідати за наслідки своєї промови, бути самим собою, однорідним у поглядах)
вид промови (дорадча, судова, епідейктична)
образ конкретної промови (дорадча - (погоджуватися або відхиляти)
збудження емоцій (викликати страх, співчуття)
аргументація, композиція, стиль

викликають довіру до мовця
розум, добродетель,
благонастроєність

Школа М.Т. Цицерона – практична освіта на форумі

Створив риторичну систему освіти оратора істинного, ідеального і досконалого, про що написав у працях „Про оратора” (розробка теорії риторики), „Брут” (характеристика ідеалу оратора), „Оратор” (виклад історичного розвитку ораторського мистецтва)

Ідеалом оратора вважав людину високої культури, яка знає літературу, історію, право, філософію; добре володіє простим і високим стилем, розуміє вплив ритму на слух аудиторії, уміє примусити її плакати й сміятися, може владарювати над її душею

Визначальною функцією риторики вважав педагогічну «...Найкращий оратор є той, хто своїм словом і навчає слухачів, і дає насолоду, і справляє на них сильне враження. Вчити – обов’язок оратора, давати насолоду - честь... Справляти ж сильне враження необхідно»

Виступає проти риторичних шкіл, а за практичну освіту на форумі, де оратор-початківець прислуховується до промов сучасників, вчиться сам і не перестає вчитися все життя

Школа М.Ф.Квінтіліана

Автор трактату „Риторичні настанови”, у якому врахував весь досвід класичної риторики і узагальнив власний досвід викладача риторики і судового адвоката, розкрив проблеми педагогіки, етики, дав характеристики риторичних шкіл, стилів

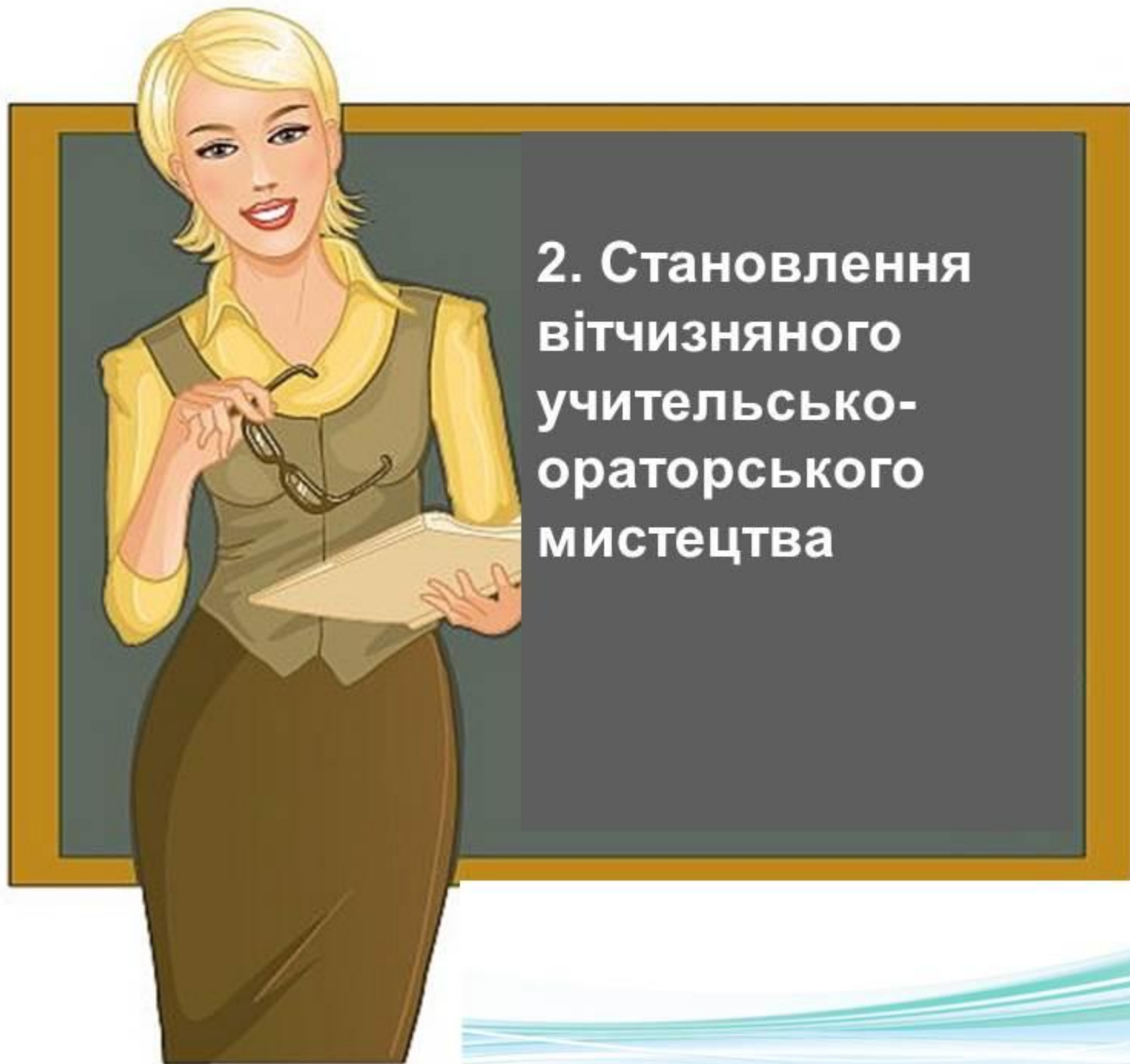
Стверджував, що майбутнього оратора необхідно виховувати з дитинства. У вихованні О. відіграє оточення (годувальниці, батьки, дядьки), вчителі, які повинні добре навчати.

Основоположник мовленнєвої педагогіки

Розробив методику навчання ораторській думці: вивчення теорії риторики, класичних зразків ораторського мистецтва, наслідування, ораторська практика

2. Становлення вітчизняного учительсько- ораторського мистецтва

Велесова книга

Володимир Мономах (1053 - 1125)

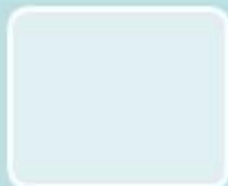
Іларіон (XI ст.)

Кирило Туровський (1130-1182)

**Іван Вишенський(1588 – 1615
[1616])**

Йосиф Кононович-Горбацький

Лазар Баранович (1620 – 1693)

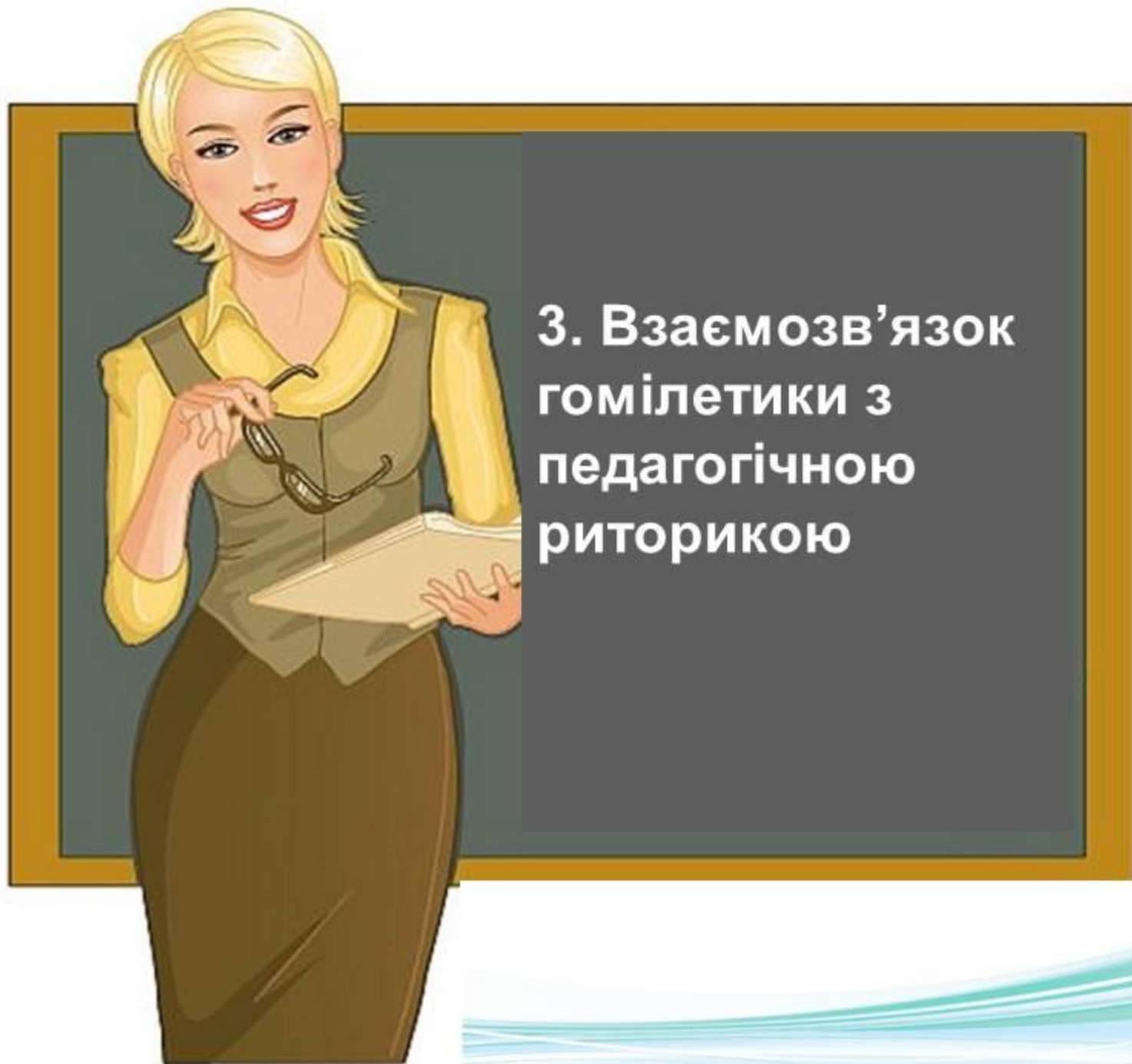
Іоаникій Галатовський

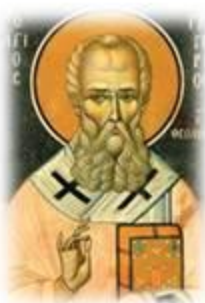
Стефан Яворський (1658 - 1722)

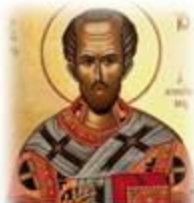
Феофан Прокопович (1681 [1677] - 1736)

3. Взаємозв'язок гомілетики з педагогічною риторикою

**Григорій
Богослов**

**Іоан
Златоуст**

**Десять
Заповідей**

**Василь
Великий**

**Пророче
слово**

**Послання
апостолів**

**Слова
повчальні
мудреців**

Логії Ісуса

4. Розвиток філософського- дидактичної риторики України XX століття

• **Г. Сагач**

• **А.Макаренко
(1888-1939)**

• **І.Зязюн
(1938 - 2014)**

**В.Сухомлинський
(1918-1970)**

**ДЯКУЮ ЗА
УВАГУ!**

